

ISSN 2524-2369 (Print)

ISSN 2524-2377 (Online)

УДК 903.26:271.4-526.8-526.62(476)«17»

<https://doi.org/10.29235/2524-2369-2021-66-1-41-57>

Паступіў у рэдакцыю 03.08.2020

Received 03.08.2020

А. А. Кунаш

Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, Мінск, Беларусь

ІНТЭРПРЭТАЦЫЯ, ТАПАГРАФІЯ І ХРАНАЛОГІЯ ГРЭКА-КАТАЛІЦКІХ АБРАЗКОЎ XVII–XVIII стст. (ПА МАТЭРЫЯЛАХ АРХЕАЛАГІЧНЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ І АНАЛІЗУ ПРЫВАТНЫХ КАЛЕКЦЫЙ)

Анотацыя. Стаття посвящена анализу и интерпретации 55 греко-католических иконок XVII–XVIII вв., информация про которые была собрана посредством изучения научной литературы, поиска в каталогах частных коллекций, мониторинга специализированных сайтов, посвящённых предметам христианского культа, интернет-форумов «чёрных копателей», а также интернет-аукционов. Во время археологических исследований были выявлены только 4 греко-католические иконки (Беларусь, Литва, Польша, Италия). Подавляющее большинство рассматриваемых иконок (51 экземпляр) обнаружено во время нелегальной работы «чёрных археологов» на территории Беларуси, Украины, Польши и Испании.

Греко-католические иконки на лицевой стороне содержат иконографические изображения Матери Божией Жировичской, Матери Божией Почаевской, Матери Божией Холмской и Матери Божией Борунской. На обратной стороне присутствуют изображения св. Андрея (апостол), св. Василия Великого, св. Иосифа с младенцем Христом, св. Иосафата Кунцевича, св. Ануфрия Великого.

Надписи на большинстве иконок представлены на латинском языке. Надписи на иконках с изображением Богоматери Жировичской (подтип 3 (№ 5–26)) выполнены из набора букв греческого, латинского и церковнославянского алфавитов.

Ключевые слова: археология, иконка, религия, христианство, греко-католическая конфессия

Для цитирования: Кунаш, А. А. Інтэрпрэтацыя, тапаграфія і храналогія грэка-каталіцкіх абразкоў XVII–XVIII стст. (па матэрыялах археалагічных даследаванняў і аналізу прыватных калекцый) / А. А. Кунаш // Вест. Нац. акад. навук Беларусі. Сер. гуманіт. навук. – 2021. – Т. 66, № 1. – С. 41–57. <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2021-66-1-41-57>

Aliaksandr A. Kunash

Institute of History of the National Academy of Sciences of Belarus, Minsk, Belarus

INTERPRETATION, TOPOGRAPHY AND CHRONOLOGY OF THE GRECO-CATHOLIC MEDALS OF THE XVII–XVIII CENTURIES (ACCORDING TO ARCHAEOLOGICAL RESEARCH AND ANALYSIS OF PRIVATE COLLECTIONS)

Abstract. The article provides an analysis and interpretation of 55 Greek Catholic medals of the 17th – 18th centuries. The search for information about Greek Catholic medals was carried out through the study of scientific literature, search in catalogs of private collections, monitoring of specialized sites dedicated to the subjects of Christian worship and Internet forums of “black” diggers, as well as Internet auctions.

During archaeological research, only 4 Greek Catholic medals were identified (Belarus, Lithuania, Poland, Italy). The overwhelming majority of the medals under consideration (51 copies) were discovered during the illegal work of “black archaeologists” in Belarus, Ukraine, Poland and Spain.

On the front side, the Greek Catholic medals contain images of the Mother of God Zhirovitskaya, Mother of God of Pochaev, Mother of God of Kholmokaya and Mother of God of Borunskaya. On the reverse side there are images of St. Andrew (apostle), St. Basil the Great, St. Joseph with the Christ Child, St. Josaphat Kuntsevich, St. Anufriy the Great.

Most of the medals are labeled in Latin. The inscriptions on the medals with the image of Our Lady of Zhirovitskaya (subtype 3 (no. 5–26)) are made from a set of letters of the Greek, Latin and Church Slavonic alphabets.

Keywords: archaeology, medal, religion, Christianity, Greek Catholic

For citation: Kunash A. A. Interpretation, topography and chronology of the Greco-Catholic medals of the XVII – XVIII centuries (according to archaeological research and analysis of private collections). *Vestsi Natsyyanal'nei akademii navuk Belarusi. Seriya humanitarnykh navuk = Proceedings of the National Academy of Sciences of Belarus. Humanitarian Series*, 2021, vol. 66, no. 1, pp. 41–57 (in Belarusian). <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2021-66-1-41-57>

Уводзіны. Рэчы асабістай набожнасці з’яўляюцца важным матэрыяльным сведчаннем культурна-гістарычных і рэлігійных працэсаў, якія адбываліся на тэрыторыі Еўропы ў часы Сярэднявеччя і Новага часу. У артыкуле аб’ектам разгляду з’яўляюцца 55 грэка-каталіцкіх абразкоў XVII–XVIII стст., інфармацыя пра якія была сабрана пры вывучэнні навуковай літаратуры, з дапамогай пошуку ў каталогах прыватных калекцый, маніторынгу спецыялізаваных сайтаў, прысвечаных рэчам хрысціянскага культу, інтэрнэт-форумаў “чорных капальнікаў” і інтэрнэт-аўкцыёнаў. Вынікам гэтай работы, акрамя абагульнення даступных для аналізу грэка-каталіцкіх абразкоў XVII–XVIII стст., стала распрацоўка аўтарскай тыпалогіі артэфактаў і іх храналогіі. Назіраецца каласальная дыспрапорцыя паміж афіцыйнымі археалагічнымі знаходкамі гэтых артэфактаў (4 экз.) і 51 экз. “чорных” знаходак. Для апошніх адсутнічае важная інфармацыя аб месцы і ўмовах выяўлення абразкоў, але гэтыя знаходкі прадстаўляюць магчымасць распрацоўкі класіфікацыі і вырашэння пытанняў іх інтэрпрэтацыі і храналогіі.

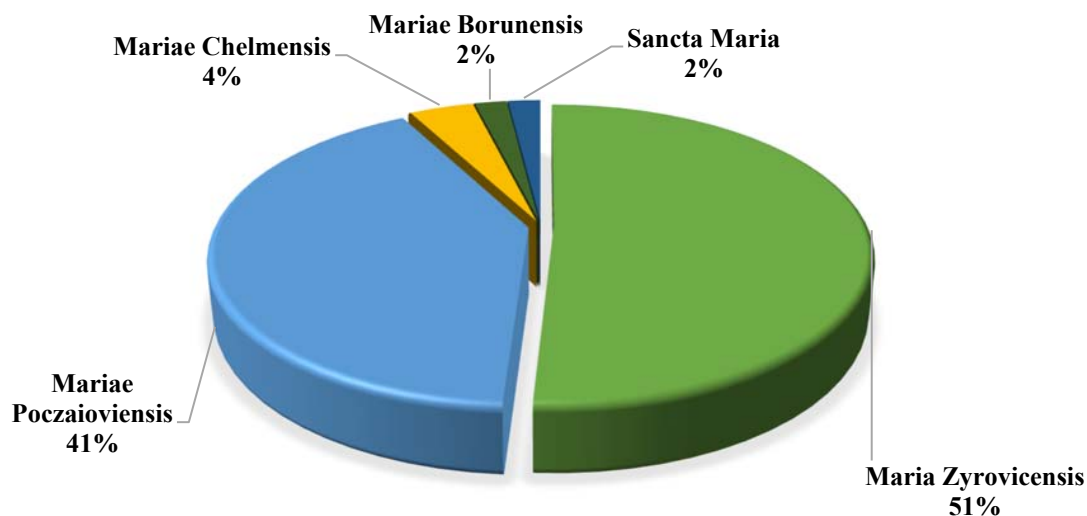
Гісторыка-рэлігійны аспект. Хрысціянскае веравучэнне з канца XVI ст. на тэрыторыі ВКЛ было прадстаўлена рымска-каталіцкай, грэка-каталіцкай, пратэстанцкай, праваслаўнай канфесіямі.

Грэка-каталіцкая царква пачала структурна афармляцца пасля заключэння Берасцейскай царкоўнай уніі ў 1596 г. Для паўнацэннага фунцыянавання грэка-каталіцкай канфесіі быў створаны манаскі ордэн Святога Васілія Вялікага (*Ordo Sancti Basilii Magni*). У 1617 г. у Навагрудку адбылася 1-я генеральная капітула (кангрэгацыя) базыльянскіх манастыроў ВКЛ, на якой быў прыняты статут ордэна, распрацаваны ўніяцкім мітрапалітам І. В. Ружанікам на аснове правіл св. Васілія Вялікага [1, с. 278–279].

У 1720 г. адбыўся Замойскі сабор, пасля якога грэка-каталіцкая канфесія была часткова ўніфікавана на ўзор рымска-каталіцкай царквы і лацінскай абраднасці. Сабор увёў у абрадавую практыку ўзгадванне папы рымскага ў час набажэнстваў, прыняў лацінскае свята Божага Цела, узаконіў свята блажэннага пакутніка Іасафата Кунцэвіча, адзенне святароў набыло лацінскія рысы, зацверджана аўтаномія Базыльянскага ордэна ў грэка-каталіцкай канфесіі [2, с. 647].

У 1744 г. папа рымскі Бенедыкт XIV даў Базыльянскаму ордэну новую назву – Руска-каталіцкі ордэн Святога Васілія Вялікага (*Ordo Sancti Basilii Magni Ruthenorum*), пад якой ордэн праіснаваў да 1932 г. Заняпад ордэна пачаўся пасля падзелу Рэчы Паспалітай і ўзмацнення ролі праваслаўнай царквы на землях, якія адыйшлі да Расійскай імперыі. Пасля Полацкага царкоўнага сабору 1839 г. грэка-каталіцкая канфесія была ліквідавана [1, с. 278–279].

Іканаграфічна-рэлігійны аспект. Усе разгледжаныя грэка-каталіцкія абразкі на ліцавым баку ўтрымліваюць іканаграфічныя выявы Маці Божай Жыровіцкай, Маці Божай Пачаеўскай, Маці Божай Холмскай, Маці Божай Барунскай (мал. 1).

Мал. 1. Тыпалогія выяў Маці Божай, якія сустракаюцца на грэка-каталіцкіх абразках XVII–XVIII стст.

Fig. 1. Typology of images of the Mothers of God that are found on Greek-Catholic medals of the XVII–XVIII centuries

На адваротным баку сустракаюцца выявы св. Андрэя, св. Васілія Вялікага, св. Іосіфа з немаўлём Хрыстом, св. Іасафата Кунцэвіча, св. Ануфрыя Вялікага.

Маці Божая Жыровіцкая. Каменны абразок з выявай Маці Божай мае легендарнае паходжанне, ён быў выяўлены каля в. Жыровіцы ў канцы XV ст. На месцы з’яўлення абразка была пабудавана драўляная царква, а каля 1560 г. – мураваная. У 1613 г. манастыр, пасля ўмацавання на землях ВКЛ уніяцтва, перайшоў у рукі Базыльянскага ордэна і з’яўляўся галоўным цэнтрам уніяцтва на землях ВКЛ.

Урачыстае каранаванне цудатворнай іконы Маці Божай Жыровіцкай залатымі папскімі каронамі адбылося ў 1730 г. Абраз быў упрыгожаны шматлікімі ахвяраваннямі, дарагой аправай, ускладзеныя кароны былі аздоблены каштоўнымі камянямі. Пасля правядзення Полацкага царкоўнага сабору 1839 г. Жыровіцкі манастыр разам з абразом Маці Божай быў далучаны да праваслаўнай царквы. У 1915 г. абраз быў вывезены ў Маскву, адкуль ён вярнуўся без большасці аздоб [3, с. 23–24].

Іканаграфічная выява Маці Божай Жыровіцкай, якая адлюстравана на абразках (№ 5–26) суадносіцца з жывапіснымі спісамі XVII–XVIII стст., якія захоўваюцца ў Польшчы (Ланьцутскі замак (Падкарпацкае ваяводства)) [4, с. 38, № 66], Беларусі (Свята-Успенская царква (в. Быцень) [5, № 132], касцёл св. Андрэя (г. Слонім) [5, № 133], Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь [6, № 12], музей старажытнабеларускай культуры) [7, № 159], Італіі (Рым) [8, с. 30–31], а таксама з графічнымі выявамі [3, с. 23].

Іканаграфічны сюжэт Маці Божай Жыровіцкай, які адлюстраваны на абразках № 2–4, звязаны з паданнем аб выяўленні Жыровіцкага абразка ў лесе пастухамі Андрэя Аляксандравіча Солтана [9, с. 512–514]. Падобны іканаграфічны сюжэт адлюстраваны на графічных выявах XVI–XIX стст.

Маці Божая Пачаеўская. Ікона з выявай Маці Божай захоўваецца ў Свята-Успенскай Пачаеўскай лаўры (Украіна, Цярнопальская вобласць). У 1597 г. Ганна Гойская падарыла манастыру цудатворны абраз Маці Божай, які прывёз на Валынь у 1559 г. грэцкі мітрапаліт Неафіт. У 1721–1831 гг. манастыр разам з іконай належалі грэка-каталіцкай канфесіі. Каранаванне залатымі каронамі цудатворнай іконы адбылося ў 1773 г. Пасля паўстання 1830–1831 гг. манастыр разам з яго маёмасцю адышоў да праваслаўнай царквы [10, с. 155]. Выява Маці Божай Пачаеўскай сустракаецца на 21 абразку (№ 27–47).

Маці Божая Холмская. Ікананісны твор візантыйскага жывапісу XI–XII стст. Прыкладна з XII–XIII стст. ікона захоўвалася ў Базіліцы Ражства Прасвятой Дзевы Марыі ў г. Холм (суч. г. Хэлм, Польшча). У перыяд 1596–1875 гг. сабор разам з іконай належалі грэка-каталіцкай канфесіі. У 1765 г. цудатворная ікона з выявай Маці Божай Холмскай была каранавана залатымі папскімі каронамі. Храм быў далучаны да праваслаўнай царквы ў 1875 г. На дадзены момант абраз захоўваецца ў музеі валынскай іконы [11]. Выява Маці Божай Холмскай сустракаецца на 2 абразках (№ 48–49).

Маці Божая Барунская. Ікона з выявай Маці Божай Барунскай першапачаткова належала Іасафату Бражыцу (1635–1683), які быў настаяцелем базыльянскага кляштара Святога Духа ў Мінску. Перад смерцю Іасафат Бражыц перадаў ікону Мікалаю Песляку, які заснаваў Барунскі манастыр базыльян у в. Баруны. Згодна з вуснымі паведамленнямі, арыгінал іконы загінуў падчас Другой сусветнай вайны ў выніку неадпаведных умоў захоўвання [12, с. 118–132]. Выява Маці Божай Барунскай сустракаецца на 1 абразку (№ 50).

Св. Іосіф і Св. Андрэй (апостал) з’яўляюцца біблейскімі персанажамі і шырока шанаванымі святымі ўсіх хрысціянскіх канфесій. На разглядаемых абразках (№ 12–15, 30) св. Іосіф адлюстраваны згодна з лацінскай іканаграфіяй. Св. Андрэй адлюстраваны на 1 абразку (№ 5).

Св. Васілій Вялікі (каля 330–379 гг.) – архіепіскап Кесарыі Кападокійскай (сучасная тэрыторыя Турцыі), царкоўны пісьменнік і багаслоў. Для заснаванага манастыра ў Кападокіі склаў статут “Падрабязна выкладзеныя правілы для манахаў”, якога прытрымліваюцца манахі каталіцкіх ордэнаў Візантыйскага абраду [13]. На разглядаемых абразках (№ 6–11, 27–29, 50, 52–55) св. Васілій адлюстраваны згодна з грэчаскай іканаграфіяй.

Св. Іасафат Кунцэвіч (1580–12.11.1623 гг.) актыўна займаўся распаўсюджваннем уніі, што выклікала супраціўленне праваслаўнага насельніцтва ВКЛ. Падчас Віцебскага паўстання 1623 г.

быў гвалтоўна забіты. У 1643 г. папа рымскі Урбан VIII прылічыў Іасафата Кунцэвіча да блажэнных пакутнікаў каталіцкай царквы. Кананізаваны 22 красавіка 1867 г. папам Піем IX. З 1949 г. мошчы св. Іасафата Кунцэвіча захоўваюцца ў базіліцы св. Пятра ў Ватыкане [14].

Іканаграфічны вобраз Іасафата Кунцэвіча складваецца на тэрыторыі ВКЛ адначасова з фарміраваннем культу святога ў XVII–XVIII стст. [15]. Вобраз Іасафата Кунцэвіча, адлюстраваны ў графічных выявах, кніжных гравюрах, а таксама ў творах іканапісу і скульптуры [16–18]. На разглядаемых 25 грэка-каталіцкіх абразках адлюстраваны пакутніцкі вобраз Іасафата Кунцэвіча (№ 1–4, 16–24, 31–36, 48–49, 51–53, 55).

Св. Ануфрый Вялікі (каля 320 – каля 400 гг.) – раннехрысціянскі святы, які 60 год пражыў у егіпецкай пустыні, молячыся Богу. Ушанаванне св. Ануфрыя пачалося ў IV–V стст., спачатку на хрысціянскім Усходзе, а пасля крыжовых паходаў і на Захадзе [19]. На разглядаемых абразках (№ 25–26, 37–47, 54) св. Ануфрый адлюстраваны згодна з лацінскай іканаграфіяй.

Тапаграфія знаходак. Аналіз навуковай літаратуры па тэме даследавання дазволіў выявіць усяго 4 абразкі грэка-каталіцкай канфесіі, знойдзеных падчас археалагічных даследаванняў:

Беларусь (№ 12), в. Снядзін (Петрыкаўскі раён Гомельскай вобл.), абразок выяўлены ў разбураным пахаванні падчас археалагічнага даследавання сельскага могілніка XVI–XVIII стст. у 1999 г. [20, с. 102];

Літва (№ 16), г. Вільня, абразок выяўлены ў 2015 г. падчас археалагічнага даследавання могілкаў (пахаванне № 27) на тэрыторыі Аўгусцінскага кляштара (Bokšto g. 15 / Savičiaus g. 17) [21, р. 258]. Віленскі кляштар аўгусцінцаў заснаваны ў 1677 г. разам з касцёлам Маці Божай Сучашэння на месцы драўлянай царквы Святых Касьмы і Дзям’яна. Драўляная царква Святых Казьмы і Дзям’яна вядома па архіўных дакументах з 1503 г. У 1609 г. была перададзена грэка-каталіцкай канфесіі. Царква была знішчана ў 1655 г. у пажары падчас вайны Расіі і Рэчы Паспалітай (1654–1667 гг.). Згодна з археалагічнымі даследаваннямі пахаванні на могілках працягваліся і ў XVIII ст. [22, с. 115];

Польшча (№ 39), г. Люблін, абразок выяўлены падчас археалагічных даследаванняў пахаванняў у касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі Пераможнай [23, с. 201–202];

Італія (№ 5), г. Monte Porzio Catone, абразок выяўлены падчас археалагічнага даследавання цэнтральнай плошчы горада (Piazza Borghese) у 1970-х гг. [24, р. 15, № I.14; 25, р. 106, № IV.40].

Маніторынг сеткі Інтэрнэт і каталогаў прыватных калекцый дазволіў сабраць інфармацыю яшчэ пра 51 абразок. Некаторыя артэфакты суправаджаюцца малаінфарматыўнымі апісаннямі, што дазваляе акрэсліць прыблізныя рэгіёны выяўлення большасці знаходак: Беларусь (14 экз.), Польшча (11 экз.), Украіна (23 экз.), Іспанія (3 экз.), Італія (1 экз.), Літва (1 экз.).

Палеаграфічныя асаблівасці. Надпісы на большасці абразках выкананы на лацінскай мове. Надпісы на абразках з выявай Маці Божай Жыровіцкай (падтып 3 (№ 5–26)) выкананы наборам літар з грэчаскага, лацінскага і царкоўнаславянскага алфавіта. Не выключана, што гвавёр не валодаў царкоўнаславянскай мовай і капіраваў тэкст з іконы Маці Божай Жыровіцкай, не разумеючы зместу надпісу. Ікона, якую выкарыстаў гравёр для вырабу абразкоў, захоўваецца ў царкве Святых Сяргея і Вакха (Cattedrale dei Santi Sergio e Vasso degli Ucraini) у Рыме. У 1641 г. папа Урбан VIII перадаў царкву грэка-каталіцкай канфесіі, а ў 1718 г. падчас рэстаўрацыйных работ была выяўлена ікона-фрэска з выявай Маці Божай Жыровіцкай (La Madonna del Pascolo). У 1730 г. фрэску аддзялілі ад сцяны, пакрылі пазалочанай аправай і перанеслі ў галоўны алтар [8, с. 30–31].

Тыпалогія грэка-каталіцкіх абразкоў XVII–XVIII стст.

Тып 1. Абразкі з выявай Маці Божай Жыровіцкай (іканаграфічны тып Замілаванне (Елеуса)) – 26 абразкоў.

Падтып 1: на ліцавым баку абразкоў адлюстравана фронтальная паясная выява Маці Божай з немаўлём Хрыстом. Маці Божая апранута ў мафорый. На правай руцэ яна трымае Хрыста, а левай указвае на яго, як на крыніцу збаўлення для чалавецтва. Хрыстос абедзвюма рукамі абхапіў шыю Маці Божай і прыціснуўся сваёй шчакой да яе шчакі. Вакол галавы Маці Божай і Хрыста німбы. Па перыметры абразка размешчаны надпіс на лацінскай мове: •B•M•V•ZYROVICEN•.

Варыянт 1 (№ 1). Maria Zyrovicensis – S. Josaphat Kunciewicz*Легенда Av:* •B[EATAE]•M[ARIAE]•V[IRGINIS]•ZYROVICEN[SIS].*Легенда Rv:* •B[EATVS]•IOSAPHAT•A[RCHIEPISCOPVS]•P[OLOCENSIS]•R[VTHENORVM]•MARTI[R].

Падтып 2: на ліцавым баку абразкоў адлюстравана фронтальная паясная выява Маці Божай з немаўлём Хрыстом. Маці Божая апранута ў мафорый. Хрыстос абедзвюма рукамі абхапіў шыю Маці Божай і прыціснуўся сваёй шчакой да яе шчакі. Вакол галавы Маці Божай і Хрыста німбы. З левага боку ад выявы Хрыста размешчана абрэвіатура: ІΣ / ΧΣ (пад цітламі) – Ιησους Χριστος, з правага боку ад выявы Маці Божай абрэвіатура: ΜΡ / ΘΥ (пад цітламі) – Μητηρ Θεου. Выява Маці Божай з немаўлём Хрыстом адлюстравана ў “сімвалічнай” кроне дрэва. Крона адлюстравана ў форме авала з багата аздобленым рэльефным раслінным арнаментом. У ніжняй частцы абразкоў размешчаны надпіс на лацінскай мове: S•M•ZIR•.

Варыянт 1 (№ 2–4). Maria Zyrovicensis – S. Josaphat Kunciewicz*Легенда Av:* S[ANCTA]•M[ARIA]•ZIR[OVICENSIS].*Легенда Rv:* B[EATVS]•IOSAPHAT•MARTYR.

Падтып 3: на ліцавым баку абразкоў адлюстравана фронтальная паясная выява Маці Божай з немаўлём Хрыстом. Маці Божая апранута ў мафорый. На правай руцэ яна трымае Хрыста, а левай указвае на яго, як на крыніцу збаўлення для чалавецтва. Хрыстос абедзвюма рукамі абхапіў шыю Маці Божай і прыціснуўся сваёй шчакой да яе шчакі. Вакол галавы Маці Божай і Хрыста німбы. Па перыметры абразка захаваўся надпіс, які з’яўляецца часткай песні ў гонар Маці Божай («Честнейшую херувим и славнейшую без сравнения серафим, без истления Бога Слова рождшую, сущую Богородицу, Тя величаем»), якую склаў Касьма Маюмскі (візантыйскі царкоўны паэт (каля 675 – каля 760 гг.)). Надпіс на абразку выкананы наборам літар з грэчаскага, лацінскага і царкоўна-славянскага алфавіта.

Варыянт 1 (№ 5). Maria Zyrovicensis – S. Andreas*Легенда Av:* Ч[...].ΤΝΤΗΘΟΥΙΟ ΧΕΡΟΥΒΙΜΖ Η ΣΛΑΒΝΤΗΘΟΥΙΟ ΒΟΗΣΤΙΝΝΟΥ ΣΕΡΑΦΙΝΖ [25, с. 15].*Легенда Rv:* S[ANCTVS]•ANDREA[S]•APOST[OLVS].**Варыянт 2 (№ 6–11). Maria Zyrovicensis – S. Basilus Magnus***Легенда Av:* + ЧЕΣΤΝ + ΗΙΘΟΥΙΟ ΧΕΡΟΥΒΙΜΥ ΗΣΛΑΒΝ+ΗΙΘΟΥΙΟ ΒΟΗΣΤΙΝΝΟΥ ΣΕΡΑ.*Легенда Rv:* S[ANCTVS]•BASILIVS MAGNVS.**Варыянт 3 (№ 12–15). Maria Zyrovicensis – S. Iosephus***Легенда Av:* + ЧЕΣΤΝ + ΗΙΘΟΥΙΟ ΧΕΡΟΥΒΙΜΥ ΗΣΛΑΒΝ+ΗΙΘΟΥΙΟ ΒΟΗΣΤΙΝΝΟΥ ΣΕΡΑΦΙΝΖ.*Легенда Rv:* S[ANCTVS]•S[ANCTVS]•IESVS•ET•IOSEPHVS.**Варыянт 4 (№ 16–24). Maria Zyrovicensis – S. Josaphat Kunciewicz***Легенда Av:* + ЧЕΣΤΝ + ΗΙΘΟΥΙΟ ΧΕΡΟΥΒΙΜΥ ΗΣΛΑΒΝ+ΗΙΘΟΥΙΟ ΒΟΗΣΤΙΝΝΟΥ ΣΕΡΑ.*Легенда Rv:* B[EATVS]•IOSAPHAT•MARTYR.**Варыянт 5 (№ 25–26). Maria Zyrovicensis – S. Honuphrius***Легенда Av:* + ЧЕΣΤΝ + ΗΙΘΟΥΙΟ ΧΕΡΟΥΒΙΜΥ ΗΣΛΑΒΝ+ΗΙΘΟΥΙΟ ΒΟΗΣΤΙΝΝΟΥ ΣΕΡΑ.*Легенда Rv:* S[ANCTVS] HONVPHRIO.

Тып 2. Абразкі з выявай Маці Божай Пачаўскай (іканаграфічны тып Замілаванне (Елеса)) – 21 абразок.

На ліцавым баку абразкоў адлюстравана фронтальная паясная выява Маці Божай Пачаеўскай з немаўлём Хрыстом на правай руцэ. Маці Божая апранута ў мафорый з шасціканцовай зоркай на правым плячы. Левая рука Хрыста ляжыць на правым плячы Маці Божай, а правай ён благаслаўляе. Цела Хрыста пакрыта хусткай, якую трымае Маці Божая левай рукой. Галовы Хрыста і Маці Божай акружаны прамяністым арэолам. Галава Маці Божай акружана прамяністым арэолам і ўвянчана каронай. Галава Хрыста акружана прамяністым арэолам. Па перыметры абразка захаваўся надпіс на лацінскай мове: B•V•MARIAE POCZAI OV•.

Варыянт 1 (№ 27). Mariae Poczaioviensis – Basilus Magnus*Легенда Av:* B[EATAE]•V[IRGINIS]•MARIAE POCZAI OV[IENSIS]•.

Легенда Rv: S[ANCTVS]•BASILIVS MAGNVS.

Заўвагі: на адваротным баку абразка размешчана лотава проба № 12 (750-я проба серабра).

Варыянт 1 (№ 28–29). Mariae Poczaioviensis – Basilius Magnus

Легенда Av: B[EATAE]•V[IRGINIS]•MARIAE POCZAI OV[IENSIS]•.

Легенда Rv: S[ANCTVS]•BASILIVS MAGNVS.

Варыянт 2 (№ 30). Mariae Poczaioviensis – S. Iosephus

Легенда Av: B[EATAE]•V[IRGINIS]•MARIAE POCZAI OV[IENSIS]•.

Легенда Rv: S[ANCTVS]•S[ANCTVS]•IESVS•ET•IOSEPHVS.

Варыянт 3 (№ 31–36). Mariae Poczaioviensis – Josaphat Kunciewicz

Легенда Av: B[EATAE]•V[IRGINIS]•MARIAE POCZAI OV[IENSIS]•.

Легенда Rv: B[EATVS]•IOSAPHAT•MARTYR.

Варыянт 4 (№ 37–38). Mariae Poczaioviensis – S. Honuphrius

Легенда Av: B[EATAE]•V[IRGINIS]•MARIAE POCZAI OV[IENSIS]•.

Легенда Rv: S[ANCTVS] HONVPHRIO.

Заўвагі: № 37–38 – на адваротным баку абразка размешчана лотава проба № 12 (750-я проба серабра).

Варыянт 4 (№ 39–47). Mariae Poczaioviensis – S. Honuphrius

Легенда Av: B[EATAE]•V[IRGINIS]•MARIAE POCZAI OV[IENSIS]•.

Легенда Rv: S[ANCTVS] HONVPHRIO.

Тып 3. Абразкі з выявай Маці Божай Холмскай (іканаграфічны тып Адзігітрыя) – 2 абразкі.

На ліцавым баку абразкоў размешчана рэльефная паясная выява Маці Божай Холмскай. Бага-родзіца адлюстравана павернутай направа ў тры чвэрці, з галавой злёгка нахіленай у бок немаўля, якога яна трымае на правай руцэ. Маці Божая ўбрана ў хітон і мафорый. Хрыстос павернуты ў бок Маці Божай, яго правая рука складзена ў благаслаўляючым жэсце. Галовы Хрыста і Маці Божай увенчаны каронамі. Каля выяў Маці Божай і Хрыста захаваліся манаграмы на грэчаскай мове. Каля Хрыста: ΙΣ / ΧΣ (пад цітламі) – Ιησους Χριστος (Ісус Хрыстос), каля Маці Божай: ΜΡ / ΘΥ (пад цітламі) – Μητηρ Θεου (Маці Божая). Па перыметры абразка размешчаны надпіс на лацінскай мове: Sancta Mariae Chelmensis.

Варыянт 1 (№ 48–49). Mariae Chelmensis – S. Josaphat Kunciewicz

Легенда Av: S[ANCTA]•M[ARIAE]•CHELMENSIS.

Легенда Rv: B[EATVS]•IOSAPHAT•MARTYR.

Тып 4. Абразкі з выявай Маці Божай Барунскай (іканаграфічны тып Адзігітрыя) – 1 абразок.

На ліцавым баку абразкоў адлюстравана франтальная паясная выява Маці Божай Барунскай з немаўлём Хрыстом. Маці Божая, апранутая ў мафорый, левай рукой трымае Хрыста, а правай падтрымлівае яго ногі. Вакол галавы Маці Божай і Хрыста німбы. Па перыметры абразка размешчаны надпіс на лацінскай мове: •B•M•BO [...].

Варыянт 1 (№ 50). Mariae Borunensis – S. Basilius Magnus

Легенда Av: B[EATAE]•MARIAE•BO [...].

Легенда Rv: S[ANCTVS]•BASILIVS MAGNVS.

Тып 5. Абразкі з выявай Маці Божай (іканаграфічны тып Адзігітрыя) – 1 абразок.

На ліцавым баку абразкоў адлюстравана франтальная паясная выява Маці Божай Адзігітрыі з немаўлём Хрыстом. Маці Божая, апранутая ў мафорый, левай рукой трымае Хрыста, а правай указвае на яго, як на крыніцу збаўлення для чалавецтва. Вакол галавы Маці Божай німб, вакол галавы Хрыста німб з крыжом пасярэдзіне. Па перыметры абразка захаваўся надпіс на лацінскай мове: •S•MARIA MATER DOMINI.

Варыянт 1 (№ 51). Sancta Maria – Josaphat Kunciewicz

Легенда Av: •S[ANTA]•MARIA MATER DOMINI.

Легенда Rv: B[EATVS]•IOSAPHAT•MARTYR.

Тып 6. Абразкі з выявай св. Васілія Вялікага на ліцавым баку – 4 абразкі.

Падтып 1: на ліцавым баку абразкоў адлюстравана пагрудная выява св. Васілія Вялікага, якая павернута ў левы бок на тры чвэрці. Галава святога з доўгімі валасамі да плячэй, барадой і вусамі акружана лінейным німбам. Святы апрануты ў полістаўрыён. Па перыметры абразка размешчаны надпіс на лацінскай мове: S•BASILIVS•MAG•.

Варыянт 1 (№ 52). S. Basilus Magnus – S. Josaphat Kuncewicz

Легенда Av: •S[ANCTVS]•BASILIVS•MAG[NVS]•.

Легенда Rv: •B[EATVS]•IOSAPHAT•A[RCHIEPISCOPVS]•P[OLOCENSIS]•R[VTHENORVM]•MARTI[R].

№ 53

Легенда Av: •S[ANCTVS]•BASILIVS•MAG[NVS]•.

Легенда Rv: •B[EATVS]•MARTI[R]•IOSAPHATA.

Падтып 2: на ліцавым баку адлюстравана фронтальная паясная выява св. Васілія Вялікага. Галава, з німбам вакол галавы, павернута ў паўабарота да правага пляча. Правая рука сагнута ў благаслаўляючым жэсце, а ў левай святы трымае кнігу. Святы апрануты ў полістаўрыён. Па перыметры абразка размешчаны надпіс на лацінскай мове: S•BASILIVS MAGNVS.

Варыянт 1 (№ 54). S. Basilus Magnus – S. Honuphrius

Легенда Av: S[ANCTVS]•BASILIVS MAGNVS.

Легенда Rv: S[ANCTVS] HONVPHRIO.

Варыянт 2 (№ 55). S. Basilus Magnus – S. Josaphat Kuncewicz

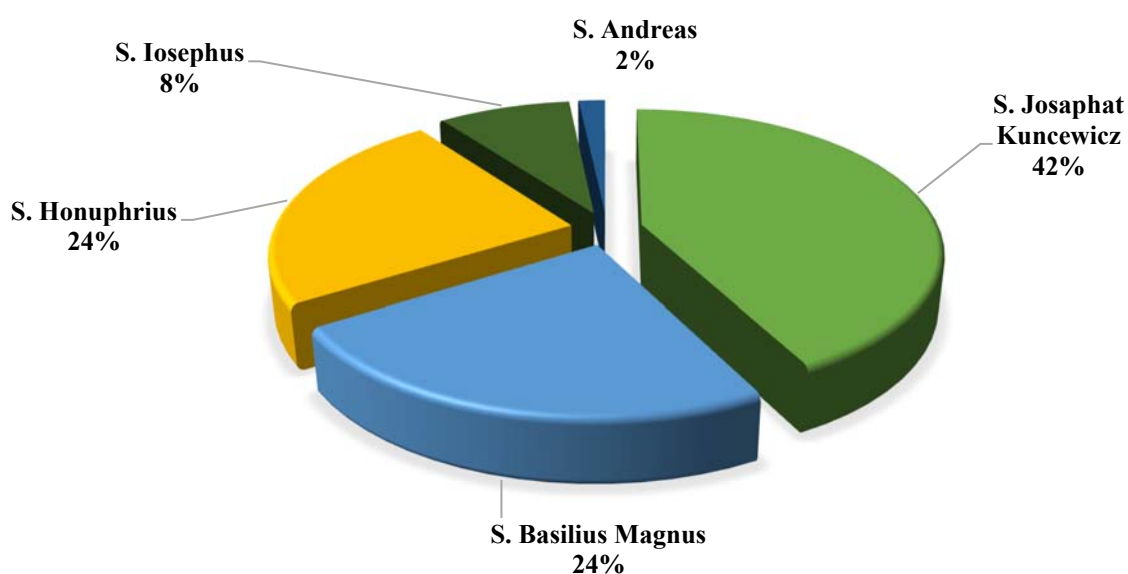
Легенда Av: S[ANCTVS]•BASILIVS MAGNVS.

Легенда Rv: B[EATVS]•IOSAPHAT•MARTYR.

Заклучэнне. На нацельных абразках сустракаюцца выявы святых, якія шануюцца рымска-каталіцкай, грэка-каталіцкай і праваслаўнай (акрамя св. Іасафата Кунцэвіча) канфесіямі. Агульная колькасць прааналізаваных абразкоў склала 55 экз., што дазваляе зрабіць наступныя высновы:

– большасць выяўленых грэка-каталіцкіх абразкоў фіксуецца на тэрыторыі сучаснай Беларусі, Украіны, Польшчы, што тлумачыцца шырокім распаўсюджаннем грэка-каталіцтва на тэрыторыі Усходняй Еўропы пасля заключэння Брэсцкай царкоўнай уніі 1596 г.;

– самым распаўсюджаным святым, адлюстраваным на абразках, з'яўляецца св. Іасафат Кунцэвіч, што карэлюецца з шырокім распаўсюджаннем культу святога на тэрыторыі Рэчы Паспалітай і ВКЛ пасля яго пакутніцкай смерці (1623 г.) і беатыфікацыі (1643 г.). Сустракаюцца таксама выявы св. Ануфрыя Вялікага, св. Васілія Вялікага, св. Андрэя, св. Іосіфа (мал. 2);

Мал. 2. Працэнтныя суадносіны выяў святых, якія адлюстраваны на грэка-каталіцкіх абразках XVII–XVIII стст.

Fig. 2. Percentages of saints depicted on Greek-Catholic medals of the XVII–XVIII centuries

– палеаграфічныя надпісы на большасці абразках выкананы на лацінскай мове. Надпіс на абразках з выявай Маці Божай Жыровіцкай (падтып 3 (№ 6–25)) выкананы наборам літар з грэчаскага, лацінскага і царкоўна-славянскага алфавіта;

– абразкі з іканаграфічнымі выявамі Маці Божай Жыровіцкай (падтып 2–3), Маці Божай Пачаеўскай, Маці Божай Холмскай датуюцца другой паловай XVIII ст. і былі эмітаваны ў гонар папскіх каранацый;

– авальная форма абразкоў, іканаграфічная ідэнтычнасць размешчаных выяў, агульны характар і змест надпісаў дазваляюць меркаваць пра масавасць, уніфікацыю і адзіны цэнтр вытворчасці грэка-каталіцкіх абразкоў.

Нешматлікая колькасць грэка-каталіцкіх абразкоў XVIII ст., выяўленых падчас археалагічных даследаванняў на тэрыторыі Беларусі і іншых еўрапейскіх краін, тлумачыцца наступнымі фактарамі:

– на тэрыторыі Еўропы грэка-каталіцкая канфесія значана саступала па колькасці вернікаў рымска-каталіцкай і праваслаўнай царкве, што паўплывала на колькасць вырабу рэчаў асабістай набожнасці для ўніяцкіх вернікаў;

– недасканалая методыка археалагічных даследаванняў без прымянення прасейвання, флатацыі і металадэтэкцыі культурнага слою;

– наяўныя музейныя калекцыі рэчаў асабістай набожнасці, якія захоўваюцца на тэрыторыі Беларусі і сумежных краін, патрабуюць дэталёвага перагляду і вывучэння.

Пераважная большасць разглядаемых абразкоў (51 экз.) была выяўлена падчас незаконных работ “чорных капальнікаў” на тэрыторыі Беларусі, Украіны, Польшчы, Іспаніі. Для такіх артэ-фактаў адсутнічае важная інфармацыя аб месцы знаходка, умовах выяўлення, не адзначаюцца важныя марфалагічныя або іканаграфічныя асаблівасці, не прыводзяцца памеры абразкоў. Рэчы асабістай набожнасці ў апошнія дзесяцігоддзі актыўна становяцца аб’ектамі калекцыянавання і куплі-продажу, што негатыўна ўплывае на развіццё археалагічнай навукі і спрыяе страчванню важных гістарычных крыніц.

Дадатак

Табліца 1. Каталог грэка-каталіцкіх абразкоў XVII–XVIII стст.

Table 1. Catalog of Greek-Catholic medals of the XVII–XVIII centuries

№	Месца знаходкі	Месца захоўвання	Тэхналогія вытворчасці	Памеры	Датаванне	Заўвагі	Крыніца
Катэгорыя: нацельны абразок Канфесіянальная прыналежнасць: грэка-каталіцкая канфесія Падгрупа: аднастаўныя Адзел: двухбаковыя Пададзел: авальныя							
Тып 1. Абразкі з выявай Маці Божай Жыровіцкай							
Падтып 1 Варыянт 1. Maria Zyrovicensis – S. Josaphat Kuncewicz Група: абразкі з меднага сплаву							
1.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	40×25 мм	XVII ст.		Рэжым доступу: https://www.facebook.com/100003141243455/posts/2930573063724040/ . – Дата доступу: 24.06.2020.
Падтып 2 Варыянт 1. Maria Zyrovicensis – S. Josaphat Kuncewicz Група: абразкі з меднага сплаву							
2.	Польшча (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	33×28 мм (без вушка)	XVIII ст.	Вушка абламана	[26, s. 21, № 1015]

Працяг табл. 1

№	Месца знаходкі	Месца захоўвання	Тэхналогія вытворчасці	Памеры	Датаванне	Заўвагі	Крыніца
3.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	35×29 мм (без вушка)	XVIII ст.	Вушка абламана	Рэжым доступу: https://www.ebay.com/itm/Very-old-rare-medallion-St-Josaphat-Archbishop-of-Polotsk-Authentic-17th/164233172022?hash=item263d0f5436:g:3WIAAOSwdkxdZ64X . – Дата доступу: 24.06.2020.
4.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	45×25 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://www.facebook.com/100003141243455/posts/2930573063724040/ . – Дата доступу: 24.06.2020.
Падтып 3 Варыянт 1. Maria Zyrovicensis – S. Andreas Група: абразкі з меднага сплаву							
5.	Італія (Monte Porzio Catone)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	29×27 мм	XVIII ст.	Вушка абламана	[24, р. 15, № I.14; 25, р. 106, № IV.40]
Падтып 3 Варыянт 2. Maria Zyrovicensis – S. Basilus Magnus Група: абразкі з меднага сплаву							
6.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	34,5×23,5 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://www.ebay.com/itm/RARE-Antique-religious-medal-Saint-Basilus-Magnus-Basil-Great-Caesarea/164230161983?hash=item263ce1663f:g:NP4AAOSwefldZjD9 . – Дата доступу: 24.06.2020.
7.	Польшча (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	27×24 мм (без вушка)	XVIII ст.		[26, s. 85, №732; 27, s. 48–49, №2]
8.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.	Пазалота	Сетка Internet
9.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://arc.violity.com/ladanka-24265532 . – Дата доступу: 24.06.2020.
10.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://arc.violity.com/dva-medalon-18-vek-svyatoj-josafat-i-sv-bazilius-vasilij-velikij-sohran-37163442 . – Дата доступу: 24.06.2020.
11.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.		Сетка Internet
Падтып 3 Варыянт 3. Maria Zyrovicensis – S. Iosephus Група: абразкі з меднага сплаву							
12.	Беларусь (Снядзін)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	36×26 мм	XVIII ст.		[20, с. 102]
13.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.		Рэжым доступу: http://ay.by/lot/starinnyj-medalon-5014597643.html . – Дата доступу: 05.11.2018.
14.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	36×26 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: http://belklad.by/forum/viewtopic.php?f=55&t=154160 . – Дата доступу: 04.04.2019.
15.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://arc.violity.com/ladanka-katolicheskaya-39980581 . – Дата доступу: 24.06.2020.
Падтып 3 Варыянт 4. Maria Zyrovicensis – S. Josaphat Kuncewicz Група: абразкі з меднага сплаву							
16.	Літва (Вільня)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	35×25 мм	XVIII ст.		[21, р. 258]

Працяг табл. 1

№	Месца знаходкі	Месца захоўвання	Тэхналогія вытворчасці	Памеры	Датаванне	Заўвагі	Крыніца
17.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.		Рэжым доступу: http://belklad.by/forum/viewtopic.php?f=55&t=164777 . – Дата доступу: 24.06.2020.
18.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	35×25 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://auction.violity.com/100731753-ladanka . – Дата доступу: 24.06.2020.
19.	Польшча (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.		Рэжым доступу: http://wkgregusakrum.blogspot.com/2016/05/matka-boska-zyrowicka-i-bogosawiony.html . – Дата доступу: 24.06.2020.
20.	Іспанія (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	27×24 мм (без вушка)	XVIII ст.		[28, s. 571, № 472]
21.	Іспанія (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.	Вушка абламана	Рэжым доступу: https://www.cruces-medallas.com/t13499-san-josafat-madre-de-dios-zhirovitskaya-s-xviii . – Дата доступу: 24.06.2020.
22.	Польшча (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	26×24 мм (без вушка)	XVIII ст.	Вушка абламана	[26, s. 21, № 1016]
23.	Польшча (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	35×25 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://archiwum.allegro.pl/oferta/nr-92-medalik-rzadki-wprzedaz-kolekcji-xvii-xviii-i8220599500.html . – Дата доступу: 24.06.2020.
24.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://arc.violity.com/dva-medalona-18-vek-svyatoy-josafat-i-sv-bazilius-vasilij-velikij-sohran-37163442 . – Дата доступу: 24.06.2020.
<p align="center">Падтып 3 Варыянт 5. Maria Zyrovicensis – S. Honiphrius Група: абразкі з меднага сплаву</p>							
25.	Польшча (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	27×24 мм (без вушка)	XVIII ст.		[26, s. 85, № 733; 27, p. 49, № 3]
26.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	35×27 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://arc.violity.com/ladanki-3-shtuki-18784665 . – Дата доступу: 24.06.2020.
<p align="center">Тып 2. Абразкі з выявай Маці Божай Пачаеўскай</p>							
<p align="center">Варыянт 1. Mariae Poczaioviensis – Basilius Magnus Група: абразкі з срэбнага сплаву</p>							
27.	Польшча (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	26×24 мм (без вушка)	XVIII ст.	Вушка абламана, страты металу	[26, s. 70, № 658]
<p align="center">Варыянт 1. Mariae Poczaioviensis – Basilius Magnus Група: абразкі з меднага сплаву</p>							
28.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.	Вушка абламана	Рэжым доступу: http://belklad.by/forum/viewtopic.php?f=64&t=166259 . – Дата доступу: 24.06.2020.
29.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	28×25 мм	XVIII ст.	Вушка абламана	Рэжым доступу: https://auction.violity.com/100790133-ladanki-3-sht . – Дата доступу: 24.06.2020.
<p align="center">Варыянт 2. Mariae Poczaioviensis – S. Iosephus Група: абразкі з меднага сплаву</p>							
30.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	46×36 мм			Рэжым доступу: https://auction.violity.com/101062407-kultovi-predmeti-odnim-lotom . – Дата доступу: 24.06.2020.

Працяг табл. 1

№	Месца знаходкі	Месца захоўвання	Тэхналогія вытворчасці	Памеры	Датаванне	Заўвагі	Крыніца
Варыянт 3. <i>Mariae Poczaioviensis</i> – S. Josaphat Kunciewicz Група: абразкі з меднага сплаву							
31.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	30×25 мм (без вушка)	XVIII ст.	Вушка абламана	Рэжым доступу: https://auction.violity.com/101956292-katolickij-medaljon . – Дата доступу: 24.06.2020.
32.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	36×28 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://arc.violity.com/katolickij-medalon-18-stolittya-30005120 . – Дата доступу: 24.06.2020.
33.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.	Вушка абламана	Рэжым доступу: https://auction.violity.com/100729580-konki-hrestiki . – Дата доступу: 24.06.2020.
34.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	35×25 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://arc.violity.com/ladanka-medalon-40406244 . – Дата доступу: 24.06.2020.
35.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	28×24 мм	XVIII ст.	Вушка абламана	Рэжым доступу: https://forum.violity.com/viewtopic.php?p=10082353&sid=551e11df5a25a68f5a73864e83cb6165 . – Дата доступу: 24.06.2020.
36.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	36×26 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://forum.violity.com/viewtopic.php?t=2040727 . – Дата доступу: 24.06.2020.
Варыянт 4. <i>Mariae Poczaioviensis</i> – S. Honuphrius Група: абразкі з срэбнага сплаву							
37.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.		Рэжым доступу: http://belklad.by/forum/viewtopic.php?f=64&t=142924 . – Дата доступу: 24.06.2020.
38.	Інфармацыя адсутнічае	Ордэн базыльянаў	Ліццё	26×24 мм (без вушка)	XVIII ст.	Вушка абламана	[26, s. 70, № 659]
Варыянт 4. <i>Mariae Poczaioviensis</i> – S. Honuphrius Група: абразкі з меднага сплаву							
39.	Польшча (Люблін)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.	Вушка абламана	[23, s. 201–202]
40.	Польшча (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.	Вушка абламана	Рэжым доступу: https://gabinetmedalow.m4n.pl/data.php?medal=479 . – Дата доступу: 24.06.2020.
41.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	33×24 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://forum.violity.com/viewtopic.php?t=2093254&sid=25de085719abef4267555f2a27fe44e . – Дата доступу: 24.06.2020.
42.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://auction.violity.com/102100353-katolicka-ladanka-i-hrest . – Дата доступу: 24.06.2020.
43.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.	Вушка абламана, сляды рамонту	Рэжым доступу: https://auction.violity.com/101755699-ikonka . – Дата доступу: 24.06.2020.
44.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	37×25 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://auction.violity.com/102246948-natilna-ikonka . – Дата доступу: 24.06.2020.
45.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	31×24 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://auction.violity.com/103904632-medalik . – Дата доступу: 24.06.2020.
46.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	31×24 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://arc.violity.com/medalon-sv-marii-i-onufriya-22579896 . – Дата доступу: 24.06.2020.
47.	Украіна (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	32×25 см	XVIII ст.		Рэжым доступу: https://auction.violity.com/101823249-ladanka/ . – Дата доступу: 24.06.2020.

Заканчэнне табл. 1

№	Месца знаходкі	Месца захоўвання	Тэхналогія вытворчасці	Памеры	Датаванне	Заўвагі	Крыніца
Тып 3. Абрэзкі з выявай Маці Божай Холмскай							
<i>Варыянт 1. Mariae Chelmensis – S. Josaphat Kuncewicz</i> <i>Група: абрэзкі з меднага сплаву</i>							
48.	Польшча (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	26×23 мм (без вушка)	XVIII ст.	Вушка абламана, пазалота	[26, s. 11, № 74]
49.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.		Рэжым доступу: http://belklad.by/forum/viewtopic.php?f=55&t=169463 . – Дата доступу: 24.06.2020.
Тып 4. Абрэзкі з выявай Маці Божай Барунскай							
<i>Варыянт 1. Mariae Borunensis – S. Basilus Magnus</i> <i>Група: абрэзкі з меднага сплаву</i>							
50.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	35×24 мм	XVIII ст.		Сетка Internet
Тып 5. Абрэзкі з выявай святой Марыі, Маці Божай							
<i>Варыянт 1. Sancta Maria – S. Josaphat Kuncewicz</i> <i>Група: абрэзкі з меднага сплаву</i>							
51.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	44×28 мм	XVIII ст.		Рэжым доступу: http://belklad.by/forum/viewtopic.php?f=55&t=171603 . – Дата доступу: 24.06.2020.
Тып 6. Абрэзкі з выявай Св. Васілія Вялікага							
<i>Падтып 1</i> <i>Варыянт 1. S. Basilus Magnus – S. Josaphat Kuncewicz</i> <i>Група: абрэзкі з меднага сплаву</i>							
52.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	42×26 мм	XVII ст.		Рэжым доступу: http://belklad.by/forum/viewtopic.php?f=64&t=167783 . – Дата доступу: 24.06.2020.
53.	Іспанія (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	38,5×25,5 мм	XVII ст.		Рэжым доступу: https://www.cruces-medallas.com/t9984-beato-josafat-san-basilio-magno-mr432-r-m-sxvii-o346 . – Дата доступу: 24.06.2020.
<i>Падтып 2</i> <i>Варыянт 1. S. Basilus Magnus – S. Honiphrius</i> <i>Група: абрэзкі з меднага сплаву</i>							
54.	Польшча (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	Інфармацыя адсутнічае	XVIII ст.		Рэжым доступу: http://wkgregusakrum.blogspot.com/2015/04/ . – Дата доступу: 24.06.2020.
<i>Падтып 2</i> <i>Варыянт 2. S. Basilus Magnus – S. Josaphat Kuncewicz</i> <i>Група: абрэзкі з меднага сплаву</i>							
55.	Беларусь (?)	Ордэн базыльянаў	Ліццё	41×27 мм	XVIII ст.		Сетка Internet

Табліца 2. Іканаграфічныя апісанні святых, размешчаных на адваротным баку абразкоў XVII–XVIII стст.

Table 2. Iconographic descriptions of the saints located on the reverse side of the medals of the XVII–XVIII centuries

№	Святы	Іканаграфічныя апісанні святых, размешчаных на адваротным баку абразкоў
1, 52–53	S. Josaphat Kunciewicz	Фронтальная пагрудная выява св. Іасафата Кунцэвіча, павернутая ў паўабарота ў левы бок. Галава святога з доўгімі валасамі да плячэй, барадой і вусамі акружана прамяністым арэолам і пранізана сякерай (сімвал пакутніцкай смерці). Святы апрануты ў епіскапскую мантыю і амафор з крыжамі.
2–4, 16–24, 31–36, 48–49, 51, 55	S. Josaphat Kunciewicz	Фронтальная паясная выява св. Іасафата Кунцэвіча, павернутая ў левы бок на тры чвэрці. Галава святога з доўгімі валасамі да плячэй, барадой і вусамі акружана прамяністым арэолам і пранізана сякерай (сімвал пакутніцкай смерці). Святы апрануты ў епіскапскую мантыю, упрыгожаную раслінным арнамантам і амафор з крыжамі. На руках апрануты пальчаткі. У правай руцэ св. Іасафат Кунцэвіч трымае пальмавую галінку, а ў левай – посах з дзвюма змяінымі галавамі, накіраванымі адна на адну.
5	S. Andreas	Фронтальная выява св. Андрэя (апостал) у поўны рост. Святы адлюстраваны размешчаным на касым крыжы Х – падобнай формы (Адрэеўскі крыж), што сімвалізуе яго пакутніцкую смерць з накінутым плашчом і аголеным торсам. Галава святога акружана лінейным німбам і нахілена да левага пляча. Правая рука святога распасцёртая, а левай святы трымаецца за перакладзіну крыжа.
6–11, 27–29, 50	S. Basilus Magnus	Фронтальная паясная выява св. Васілія Вялікага. Галава з німбам павернута ў паўабарота да правага пляча. Правая рука святога сагнута ў благаслаўляючым жэсце, у левай ён трымае кнігу. Святы апрануты ў полістаўрыён (верхняе богаслужэбнае адзенне святара з мноствам нашытых ці вытканых на ім крыжоў (шматкрыжовая рыза)), які з'яўляўся адзеннем епіскапаў, архіепіскапаў, мітрапалітаў і патрыярхаў.
12–15, 30	S. Iosephus	Фронтальная паясная выява св. Іосіфа, павернутая ў левы бок на тры чвэрці. Галава святога з німбам павернута ў правы бок. На руках св. Іосіф трымае немаўля Хрыста. Галава Хрыста з прамяністым арэолам вакол галавы накіравана ў бок св. Іосіфа. У левай руцэ Хрыстос трымае галінку лілей, якая сімвалізуе чысціну.
25–26, 37–47, 54	S. Honuphrius	Выява св. Ануфрыя Вялікага размешчана ў профіль. Святы стаіць на правым калене перад фінікавай пальмай і накіраваны ў левы бок. Рукі святога сагнуты ў лакцях і накіраваны ўгору. У правай руцэ святы трымае крыж з Распяццем, а ў левай – ружанец. Аголенае цела святога пакрытае густым пакроў валос на галаве, барадзе і целе. Над галавой – лінейны німб. Каля правай нагі святога адлюстраваны карона і скіпетр – сімвалы таго, што св. Ануфрый вялікі адрокся ад спадчыннага царскага прастола.

Мал. 3. Грэка-каталіцкія абразкі XVIII ст.: № 1 (3); № 2 (5) – Італія (Monte Porzio Catone); № 3 (7); № 4 (19); № 5 (25)
Fig. 3. Greek-Catholic medals of the XVIII century: № 1 (3); № 2 (5) – Italy (Monte Porzio Catone); № 3 (7); № 4 (19); № 5 (25)

Мал. 4. Грэка-каталіцкія абразкі XVIII ст.: № 1 (27); № 2 (28); № 3 (43); № 4 (38); № 5 (48)
Fig. 4. Greek-Catholic medals of the XVIII century: № 1 (27); № 2 (28); № 3 (43); № 4 (38); № 5 (48)

Мал. 5. Грэка-каталіцкія абразкі XVII–XVIII стст.: № 1 (53); № 2 (52); № 3 (51)
 Fig. 5. Greek-Catholic medals of the XVII–XVIII century: № 1 (53); № 2 (52); № 3 (51)

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Пазднякоў, В. Базыльяне / В. Пазднякоў // Вялікае Княства Літоўскае: ВКЛ: энцыклапедыя: у 2 т. / Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі; рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 2005. – Т. 1: Абаленскі – Кадэцкія. – С. 278–279.
2. Казуля, С. Замойскі сабор 1720 / С. Казуля // Вялікае Княства Літоўскае: ВКЛ: энцыклапедыя: у 2 т. / Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі; рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 2005. – Т. 1: Абаленскі – Кадэцкія. – С. 647.
3. Пуцко, В. Жыровіцкі рэльеф / В. Пуцко // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1989. – № 2. – С. 23–24.
4. Biskupski, R. Ikony w zbiorach polskich / R. Biskupski. – Warszawa: Wydaw. artystyczne i filmowe, 1991. – 44 s.: 151 il.
5. Иконопись и алтарная живопись Беларуси XII – XVIII веков [Изоматериал] = Икананіс і алтарны жывапіс Беларусі XII – XVIII стагоддзяў = Icon painting and altar painting of Belarus XII – XVIII centuries / [сост. Н. Ф. Высоцкая]. – Минск: Беларусь, 2012. – 231 с.
6. Икананісная спадчына Беларусі XVII – пачатку XX ст. [Выяўленчы матэрыял] = Иконописное наследие Беларуси XVII – начала XX в. = Icon-Painting Heritage of Belarus of the 17th – early 20th Centuries: помнікі са збору Нац. гіст. музея Рэсп. Беларусь / [уклад. і прадм. Г. Флікоп-Світы]. – Мінск: Кнігазбор, 2019. – 84 с.
7. Флікоп-Світа, Г. А. Беларускі ікананіс XVI – першай паловы XX ст. [Выяўленчы матэрыял]: альбом / Г. А. Флікоп-Світа; [наук. рэд. Б. А. Лазука]; Нац. акад. навук Беларусі, Цэнтр даслед. беларус. культуры, мовы і літаратуры, Музей старажытнабеларус. культуры. – Мінск: Беларус. навука, 2019. – 365 с.
8. Піскун, Ю. А. Прыклады пашырэння іканаграфіі Жыровіцкай іконы Божай Маці ў Беларусі, Украіне, Польшчы, Італіі / Ю. А. Піскун // Праваслаўе: альманах / Брацтва ў гонар Вілен. мучанікаў. – Мінск, 2010. – № 16. – С. 27–32.
9. Баравік, Ф. Гісторыя, або Аповесць розных людзей пра чудадзейны абраз Жыровіцкай Дзевы Марыі / Ф. Баравік // Старажытная беларуская літаратура (XII – XVII стст.) / [уклад., прадм. і камент. І. Саверчанкі]. – Мінск, 2010. – С. 512–514.
10. Шподарунок, Н. Божой Матері Почаўскай ікона / Н. Шподарунок // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4 т. / редкол.: Г. Яворський [та інш.]. – Тернопіль, 2004. – Т. 1: А–Й. – С. 155.
11. Mart, K. Śladami zabytków przeszłości Chełma / K. Mart // Od cerkwi katedralnej króla Daniela Romanowicza do bazyliki pw. Narodzenia NMP w Chełmie: wyniki badań interdyscyplinarnych sezonu 2013–2014 / red.: A. Buko, S. Gołub. – Chełm, 2016. – S. 9–15.
12. Chomik, P. Kult Ikon Matki Bożej w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI–XVIII wieku / P. Chomik. – Białystok: Wydż. Historyczno-Socjologiczny, Uniw. w Białymstoku, Inst. Socjologii, 2003. – 291 s.
13. Шабуrow, Н. Василий Великий / Н. Шабуrow // Католическая энциклопедия: в 5 т. / редкол.: Г. Церох [и др.]. – М., 2002. – Т. 1: А–З. – С. 843–845.
14. Казуля, С. Кунцэвіч Іасафат / С. Казуля // Вялікае Княства Літоўскае: ВКЛ: энцыклапедыя: у 2 т. / Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі; рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 2007. – Т. 2: Кадэцкі корпус – Яцкевіч. – С. 166–167.

15. Родэвальд, Ш. Пра ўшанаванне Язафата Кунцэвіча ў XVII ст. / Ш. Родэвальд // Беларус. гіст. агляд. – 2009. – Т. 16, сш. 2. – С. 345–372.
16. Карэлін, У. Р. Вобраз Іасафата Кунцэвіча ў сакральным мастацтве Беларусі / У. Р. Карэлін, М. П. Мельнікаў // Паведамленні Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь. – Мінск, 2008. – Вып. 7. – С. 111–115.
17. Хадыка, А. Святы Язафат Кунцэвіч: складанне культу і іканаграфіі ў Беларусі / А. Хадыка // Наша вера. – 2006. – № 2 (36). – С. 26–29.
18. Liškevičienė, J. Juozapato Kuncevičiaus gyvenimo iliustracijos: pasakojimas ir emblema // Acta Academiae Artium Vilnensis. – Vilnius, 2002. – Т. 27. – Р. 161–176.
19. Онуфрий Великий / Н. Г. Головина [и др.] // Православная энциклопедия / под общ. ред. Патриарха Моск. и всея Руси Алексия II. – М., 2019. – Т. 53 : Онуфрий – Павел. – С. 14–25.
20. Иов, О. В. Новые находки предметов христианского культа в Припятском Полесье / О. В. Иов // Археалагічны зборнік / Нац. музей гісторыі і культуры Беларусі ; уклад. М. А. Плавінскі, В. М. Сідаровіч. – Мінск, 2006. – Вып. 1. – С. 100–104.
21. Stankevičiūtė, J. Augustinų vienuolyno teritorija Vilniuje = The Grounds of the Augustinian Monastery in Vilnius / J. Stankevičiūtė // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2015 metais = Archaeological investigations in Lithuania in 2015. – Vilnius, 2016. – S. 257–259.
22. Пазднякоў, В. Віленская Казьмадзямянаўская царква / В. Пазднякоў // Вялікае Княства Літоўскае: ВКЛ : энцыклапедыя : у 3 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – 2-е выд. – Мінск, 2007–2010. – Т. 3 : Дадатак. А–Я. – 2010. – С. 115.
23. Niedźwiadek, R. Odkrycia archeologiczne w kryptach i na cmentarzu pobrygidkowskiego kościoła p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny Zwycięskiej w Lublinie / R. Niedźwiadek // Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego. – Lublin, 2011. – Т. 3. – S. 192–203.
24. Altamura, F. Medaglie devozionali in contesti di butto dai Colli Albani – Roma, Italia (XVII–XIX sec.) / F. Altamura, A. Pancotti // INCC 2013 : zbornik radova 7. međunarodnog numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj, 27.-28. rujna 2013 Sveuc-liste u Zadru, Zadar, Hrvatska = proceedings of the 6th International Numismatic Congress in Croatia, September 27th-28th, 2013. University of Zadar, Zadar, Croatia / ed. J. Dobrinić. – Rijeka, 2013. – S. 10–24.
25. Pancotti, A. Medaglie devozionali. Le medaglie devozionali nella tradizionale popolare di Monte Porzio Catone tra il XVII e il XIX secolo / A. Pancotti // Tusculana. Quaderni del Museo di Monte Porzio Catone. – Roma, 2014. – № 6: Museo della Città di Monte Porzio Catone. Catalogo scientifico. – P. 104–112.
26. Rewoliński, T. Medale religijne odnoszące się do Kościoła katolickiego we wszystkich krajach dawnej Polski w zbiorze dra med. T. Rewolińskiego : opisał i podał do druku właściciel zbioru / T. Rewoliński. – Warszawa : Pol. T-wo Numizmatyczne, 2001. – [2], IV, [4], 100, IV, 88, IV, [4] s., XXX s. tabl.
27. Ruzas, V. XVIII amžiaus religiniai medaliukai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje = Devotional medals of 18th century in Grand Duchy of Lithuania / V. Ruzas // Numizmatika: metraštis 2001–2002. – 2004. – № 2–3. – S. 41–75.
28. Varona, F. La medalla de Devoción en Europa entre los siglos XVI y XIX / F. Varona. – Madrid : [s. n.], 2008. – 707 p.

References

1. Pazdnyakou V. Basilians. *Vyalikae Knyastva Litouskai: entsyklapedyya* [The Grand Duchy of Lithuania: encyclopedia]. Minsk, 2005, vol. 1, pp. 278–279 (in Belarusian).
2. Kazulya S. Zamojsky synod 1720. *Vyalikae Knyastva Litouskai: entsyklapedyya* [The Grand Duchy of Lithuania: encyclopedia]. Minsk, 2005, vol. 1, p. 647 (in Belarusian).
3. Putsko V. Zhirovichy relief. *Pomniki gistoryi i kul'tury Belarusi* [Monuments of History and Culture of Belarus], 1989, no. 2, pp. 23–24 (in Belarusian).
4. Biskupski R. *Ikony w zbiorach polskich* [Icons in Polish collections]. Warszawa, Wydawnictwa artystyczne i filmowe, 1991. 44 p., 151 il. (in Polish).
5. Vysotskaya N. F. (comp.). *Icon painting and altar painting of Belarus XII – XVIII centuries*. Minsk, Belarus' Publ., 2012. 231 p. (in Russian).
6. Flikop-Svita G. A. (comp). *Icon-painting heritage of Belarus of the 17th – early 20th centuries: artifacts from the collection of the National Historical Museum of the Republic of Belarus*. Minsk, Knigazbor Publ., 2019. 84 p. (in Belarusian).
7. Flikop-Svita G. A. *Belarusian iconography of the 16th – first half of the 20th century: album*. Minsk, Belaruskaya navuka Publ., 2019. 365 p. (in Belarusian).
8. Piskun Yu. A. Examples of the expansion of the iconography of the Zhirovichi icon of the Mother of God in Belarus, Ukraine, Poland, Italy. *Pravaslaue: al'manakh* [Orthodox: almanac]. Minsk, 2010, no. 16, pp. 27–32 (in Belarusian).
9. Baravik F. The story, or the story of different people about the miraculous icon of the Zhirovitsky Virgin Mary. *Starazhytnaya belaruskaya litaratura (XII – XVII stst.)* [Ancient Belarusian literature (XII – XVII centuries)]. Minsk, 2010, pp. 512–514 (in Belarusian).
10. Shpodarunok N. Mother of God of Pochaiv icon. *Ternopil's'kii entsiklopedichnii slovník* [Ternopil encyclopedic dictionary]. Ternopil, 2004, vol. 1, p. 155 (in Ukrainian).
11. Mart K. *Śladami zabytków przeszłości Chełma* [In the footsteps of past Helm's monuments]. *Od cerkwi katedralnej króla Daniela Romanowicza do bazyliki pw. Narodzenia NMP w Chełmie: wyniki badań interdyscyplinarnych sezonu 2013–2014* [From the Cathedral of King Daniela Romanovich to the Basilica of the Nativity of the Most Holy Virgin Mary in Chelm: the results of interdisciplinary studies of the 2013–2014 season]. Chelm, 2016, pp. 9–15 (in Polish).

12. Chomik P. *Kult Ikon Matki Bożej w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI–XVIII wieku* [Cult of the Icon of the Mother of God in the Grand Duchy of Lithuania in the 16th–18th centuries]. Białystok, Faculty of History and Sociology, University of Białystok, Institute of Sociology, 2003. 291 p. (in Polish).
13. Shaburov N. Basil of Caesarea. *Katolicheskaya entsiklopediya* [Catholic encyclopedia]. Moscow, 2002, vol. 1, pp. 843–845 (in Russian).
14. Kazulya S. Kuntsevich Iosafat. *The Grand Duchy of Lithuania*. Minsk, 2007, vol. 2, pp. 166–167 (in Belarusian).
15. Rohdewald S. On the veneration of Jazafat Kuncevič in the XVIIth century. *Belaruski gistarychny aglyad* = *Belarusian Historical Review*, 2009, vol. 16, no. 2, pp. 345–372 (in Belarusian).
16. Karelin U. R., Mel'nikau M. P. The image of Iosafat Kuntsevich in the sacred art of Belarus. *Pavedamlenni Natsyyanal'naga mastatskaga muzeyu Respubliki Belarus'* [Messages of the National Art Museum of the Republic of Belarus]. Minsk, 2008, no. 7, pp. 111–115 (in Belarusian).
17. Khadyka A. Saint Josaphat Kuntsevich: composition of cult and iconography in Belarus. *Nasha vera* [Our faith], 2006, no. 2 (36), pp. 26–29 (in Belarusian).
18. Liškevičienė J. *Juozapato Kuncevičiaus gyvenimo iliustracijos: pasakojimas ir emblema* [Illustrations of the Life of Josaphat Kuncevičius: a Narrative and an Emblem]. *Acta Academiae Artium Vilnensis*, 2002, vol. 27, pp. 161–176 (in Lithuanian).
19. Golovnina N. G. (et al.). Onufry the Great. *Pravoslavnaya entsiklopediya* [Orthodox encyclopedia]. Moscow, 2019, vol. 53, pp. 14–25 (in Russian).
20. Iov O. V. New finds of Christian worship in Pripyat Polesie. *Arkheologichny zbornik* [Archaeological Collection]. Minsk, 2006, no. 1, pp. 100–104 (in Russian).
21. Stankevičiūtė J. Augustinų vienuolyno teritorija Vilniuje = The Grounds of the Agustinian Monastery in Vilnius. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2015 metais* = *Archaeological investigations in Lithuania in 2015*. Vilnius, 2016, pp. 257–259 (in Lithuanian).
22. Pazdnyakou V. Vilnius Kazmadziamian Church. *Vyalikae Knyastva Litoŭskae: entsyklapedyya* [The Grand Duchy of Lithuania: encyclopedia]. 2nd ed. Minsk, 2010, vol. 3, p. 115 (in Belarusian).
23. Niedźwiadek R. *Odkrycia archeologiczne w kryptach i na cmentarzu pobrygidkowskiego kościoła p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny Zwycięskiej w Lublinie* [Archaeological discoveries in the crypts and at the cemetery of Pobrygidkowski church Of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Lublin]. *Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego* = *Yearbook of the Lublin Genealogical Society*, 2011, vol. 3, pp. 192–203 (in Polish).
24. Altamura F. Devotional medals in contexts thrown by the Alban Hills - Rome, Italy (17th – 19th century). *INCC 2013: zbornik radova 7. međunarodnog numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj, 27.-28. rujna 2013 Sveučliste u Zadru, Zadar, Hrvatska* = *proceedings of the 6th International Numismatic Congress in Croatia, September 27th-28th, 2013. University of Zadar, Zadar, Croatia*. Rijeka, 2013, pp. 10–24.
25. Pancotti A. *Medaglie devozionali. Le medagliette devozionali nella tradizionale popolare di Monte Porzio Catone tra il XVII e il XIX secolo* [Devotional medals. The devotional medals in the traditional popular of Monte Porzio Catone between the seventeenth and nineteenth centuries]. *Tusculana. Quaderni del Museo di Monte Porzio Catone* [Tusculana. Notebooks of the Monte Porzio Catone Museum], 2014, no. 6, pp. 104–112 (in Italian).
26. Rewoliński T. *Medale religijne odnoszące się do Kościoła katolickiego we wszystkich krajach dawnej Polski w zbiorze dra med. T. Rewolińskiego: opisał i podał do druku właściciel zbioru* [Religious medals related to the Catholic Church in all countries of former Poland in the collection of Dr. T. Rewoliński: the owner of the collection described and printed]. Warszawa, Polish Numismatic Society, 2001, [2], IV, [4], 100, IV, 88, IV, [4] p., XXX p. tabl. (in Polish).
27. Ruzas V. XVIII amžiaus religiniai medaliukai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje = Devotional medals of 18th century in Grand Duchy of Lithuania. *Numizmatika: metraštis 2001–2002* [Numismatics: Yearbook 2001–2002], 2004, no. 2–3, pp. 41–75 (in Lithuanian).
28. Varona F. *La medalla de Devoción en Europa entre los siglos XVI y XIX* [The Devotion medal in Europe between the 16th and 19th centuries]. Madrid, 2008. 707 p. (in Spanish).

Інфармацыя аб аўторэ

Кунаш Александр Олегович – научный сотрудник. Институт истории, Национальная академия наук Беларуси (ул. Академическая, 1, 220072, Минск, Республика Беларусь). E-mail: kunash_aliaksandr@outlook.com

Information about the author

Aliaksandr A. Kunash – Scientific Researcher. Institute of History of the National Academy of Sciences of Belarus (1 Akademicheskaya Str., Minsk 220072, Belarus). E-mail: kunash_aliaksandr@outlook.com